

คอลัมน์ "จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 22 พฤษภาคม 2535

หลุมฝังศพของขุนศึก

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

เพื่อนร่วมงานคนหนึ่งของผมในสำนักท่าพระจันทร์เล่าให้ฟังถึงภาพอันติดตรึงตา เมื่อเขาพานพบพลเอกอาทิตย์ กำลังเอ่อกขึ้นและลงจากเครื่องบิน ณ จังหวัดแห่งหนึ่งในภาคอีสานโดยปราศจากหน่วยรักษาความปลอดภัยและโดยเกือบจะไม่มีผู้ติดตาม อาการแห่งการเยื้องย่างของอดีตขุนศึกผู้นี้เป็นไปเยี่ยงสามัญชนผู้ซึ่งไม่มีภัยต้องระวาง ภาพที่เห็นช่างแตกต่างจากช่วงปี 2525-2529 เมื่อพลเอกอาทิตย์ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ในครั้งกระนั้น ไม่ว่าพลเอกอาทิตย์จะย่างกรายไปที่ใด ล้วนแล้วแต่ห้อมล้อมด้วยหน่วยรักษาความปลอดภัยและผู้ติดตามชุดใหญ่ทั้งสิ้น ประคองว่าหากปราศจากผู้คนที่ห้อมล้อมเหล่านี้เสียแล้ว จะหาความปลอดภัยแห่งชีวิตมิได้ แต่บัดนี้แม้จะปราศจากหน่วยรักษาความปลอดภัย ความปลอดภัยแห่งชีวิตและทรัพย์สินกลับมีอยู่โดยมิจำเป็นต้องรักษา บางทีแล้วหน่วยรักษาความปลอดภัยและคณะผู้ติดตามเป็นเพียงเครื่องประดับที่แสดงถึงความมีอำนาจ เมื่อสิ้นอำนาจ พัสตราภรณ์เหล่านี้ก็สูญสิ้นตามไปด้วย

ในยามที่เรื่องอำนาจ สำเนียงการจําพรรษาของพลเอกอาทิตย์มีแตกต่างจากการเปล่งประกาศิต เมื่อพลเอกอาทิตย์มีความขัดแย้งกับนักการเมือง บรรดากลไกในกองทัพที่ถูกใช้ไปในการตอบโต้นักการเมืองเหล่านั้นอย่างเป็นระบบ เมื่อพลเอกอาทิตย์มีความขัดแย้งกับรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ก็กลไกในกองทัพอีกเช่นกันที่สิ้นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาลเปรม ผมยังจำได้ดีว่า เมื่อรัฐบาลเปรมตัดสินใจลดค่าเงินบาทครั้งสำคัญในเดือนพฤศจิกายน 2527 พลเอกอาทิตย์ได้ปรากฏตัวทางโทรทัศน์เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2527 แสดงทัศนคติค้านและโจมตีการลดค่าเงินบาทในครั้งนั้น การณ์ปรากฏต่อมาว่า การลดค่าเงินบาทครั้งนั้นเป็นการปรับนโยบายเศรษฐกิจครั้งสำคัญที่เกื้อกูลต่อการขยายตัวของการส่งออก และต่อการบินตัวจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยในเวลาต่อมา อาการเสมือนหนึ่งการข่มขู่รัฐบาลนี้เองทำให้พลเอกอาทิตย์ต้องหลุดจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกก่อนเวลาอันควร ทั้งนี้ด้วยน้ำมือของบุรุษที่หนังสือพิมพ์ตั้งสมญานามว่า 'นักฆ่าแห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยา'

พลันที่พลเอกอาทิตย์สิ้นอำนาจ พลเอกอาทิตย์ก็กลายเป็นบุรุษที่กองทัพไม่ยอมรับในเวลาต่อมา วลีที่ว่า 'กองทัพไม่ยอมรับ' เปรียบประดุจคำพิพากษาที่ลงทัณฑ์ผู้ต้องหาทางการเมือง ความไม่ยอมรับของกองทัพแปรมาเป็นประเด็นความขัดแย้งทางการเมือง เมื่อพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ แต่งตั้งให้พลเอกอาทิตย์ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม และความขัดแย้งนี้เองเป็นสาเหตุประการหนึ่งของการรัฐประหารเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ซึ่งมีนัยว่า พลเอกชาติชายเป็นบุรุษที่กองทัพไม่ยอมรับด้วย

'ความไม่ยอมรับของกองทัพ' กลายเป็นวลีที่ได้ยินด้วยความถี่มากขึ้นเมื่อพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ประธานสภา รสช. พยายามผลักดันให้พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี แต่ก็หาสำเร็จไม่ เพราะพลเอกชวลิตกลายเป็นบุรุษที่กองทัพไม่ยอมรับ ข้อที่น่าสังเกตก็คือ ผู้นำฝ่ายทหารบางคนในปัจจุบันเคยมีพฤติกรรม 'เป็นปีเป็นขลุ่ย' กับพลเอกอาทิตย์ และหลายต่อหลายคนเติบโตใหญ่ในกองทัพในยุคสมัยที่พลเอกชวลิตดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ทั้งพลเอกอาทิตย์และพลเอกชวลิตต่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับกองทัพ เมื่อท่านทั้งสองดำรงตำแหน่งสูงสุดในกองทัพ กลไกของกองทัพพากันโหมกระหน่ำนักการเมืองที่มีวิวาทะกับพลเอกอาทิตย์ ทหารพรานรายล้อมบ้าน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เมื่อผู้เฒ่าแห่งซอยสวนพลู มีวิวาทะกับพลเอกชวลิต และด้วยเหตุที่มีการใช้วาจาจาบจ้วงพลเอกชวลิตและพลเอกสุนทร ผู้นำฝ่ายทหารชุดปัจจุบัน จึงได้กดดันให้พลเอกชาติชายปลด ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง ออกจากคณะรัฐมนตรี ไม่น่าเชื่อเลยว่า พลันที่พลเอกอาทิตย์และพลเอกชวลิตสิ้นอำนาจในกองทัพ บุรุษทั้งสองจะกลายเป็นผู้ที่กองทัพไม่ยอมรับ

แท้ที่จริงแล้ว กองทัพไม่เคยสำรวจความเห็นของกำลังพลว่ามีความชอบหรือไม่ชอบผู้หนึ่งผู้ใด วลีที่ว่า 'กองทัพไม่ยอมรับ' หากจะกล่าวให้ถูกต้องแล้ว ต้องกล่าวว่า 'ผู้นำกองทัพไม่ยอมรับ' แต่ด้วยจารีตการปกครองในกองทัพที่ทหารต้องมีระเบียบวินัย เมื่อผู้นำกองทัพไม่ยอมรับผู้หนึ่งผู้ใด ผู้ใต้บังคับบัญชาก็ต้องไม่ยอมรับผู้นั้นด้วย

ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่า นายกรัฐมนตรีจักต้องเป็นผู้ที่กองทัพยอมรับ หากนายกรัฐมนตรีไม่เป็นที่ยอมรับของกองทัพ เสถียรภาพของรัฐบาลย่อมสั่นคลอนและมักจะจบลงด้วยการรัฐประหาร ผู้นำฝ่ายทหารหลายต่อหลายคนขึ้นมาใช้อำนาจด้วยการรัฐประหาร ในยามที่เรื่องอำนาจ มักจะมีพฤติกรรมอันสอดคล้องถึงการแห่งอำนาจ บางคนลาจากเวทีการเมืองด้วยความสมัครใจและจบชีวิตด้วยความสงบสุข แต่หลายคนถูกบังคับให้ลงจากเวทีการเมืองด้วยความอัปยศยิ่ง

พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีภายหลังการทำรัฐประหารโค่นรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2476 แต่เมื่อเห็นว่า

สมควรแก่เวลา ก็ลงจากเวทีการเมืองอย่างสง่าผ่าเผย เช่นเดียวกับพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีด้วยการผลักดันของกลุ่มทหารยังเติร์กและการสนับสนุนจากสภาผู้แทนราษฎร เมื่อถึงเวลาอันสมควรก็ลงจากเก้าอี้นายกรัฐมนตรีโดยปราศจากความต่างพร้อย

ในกรณีตรงกันข้าม จอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมาใช้อำนาจจากการรัฐประหาร และสิ้นอำนาจด้วยการถูกรัฐประหาร อำนาจเผด็จการอันได้มาจากการรัฐประหาร แม้จะเกื้อหนุนให้อยู่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้เป็นเวลายาวนาน แต่ต่อหังการแห่งอำนาจก่อให้เกิดความฉ้อฉลอย่างมหันต์ หลังการรัฐประหารโค่นรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จอมพลสฤษดิ์ไม่รีรอที่จะเปิดโปงการฉ้อราษฎร์บังหลวงในรัฐบาลชุดนั้น แต่จอมพลสฤษดิ์ก็ต้องสูญเสียชื่อเสียงจากการถูกทางราชการยึดทรัพย์สิน โดยที่ผู้นำรัฐบาลถนอม-ประภาสดำเนินอยู่ในมรรควิถีเดียวกัน ข้อที่น่าสังเกตุยิ่งก็คือ ทั้งจอมพล ป. พิบูลสงครามและจอมพลถนอม กิตติขจร ต่างหาทางยึดอำนาจเผด็จการด้วยการรัฐประหารตนเอง แต่ทั้งสองต่างถูกบังคับให้ลงจากเวทีการเมืองในภายหลัง ในทำนองเดียวกับพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ซึ่งขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยการรัฐประหาร และด้วยการสนับสนุนของกลุ่มทหารยังเติร์ก แต่ก็ต้องถูกรัฐประหารเงียบเมื่อกลุ่มทหารยังเติร์กถอนการสนับสนุนในเวลาต่อมา ผู้คนในสังคมไทยยังจำได้ดีถึงการแสดงความอหังการแห่งอำนาจของกลุ่มทหารยังเติร์กในยามเรืองอำนาจ ผู้นำ จปร.7 ไม่เพียงแต่จะมีอำนาจข้ามหัว จปร.5 ได้เท่านั้น หากทว่ายังมีอำนาจบางส่วนในการโยกย้ายตำแหน่งในกองทัพได้อีกด้วย แต่แล้วกลุ่มทหารยังเติร์กก็พลาดทำ 'นักษาแห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยา' เมื่อประสบความล้มเหลวในการทำรัฐประหารถึงสองครั้งสองครา ผู้นำกลุ่มทหารยังเติร์กต้องออกจากราชการ บางคนต้องเผชิญกับชีวิตอันทุกข์เข็ญในยามตกงาน

ลักษณะอันยั่งยืนของอำนาจ ก็คือ ความไม่จริงแห่งอำนาจ แต่น่าแปลกในข้อที่ว่า แม้ผู้คนจะรับรู้ถึงความไม่จริงยั่งยืนของอำนาจ แต่ก็มีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่ไขว่คว้าหาอำนาจ และแสวงทรัพย์สินศฤงคารจากการใช้อำนาจ ด้วยเหตุที่อำนาจเป็นบ่อเกิดแห่งทรัพย์สินนี้เองที่ทำให้อำนาจเป็นสิ่งหอมหวานและดึงดูดใจ ขุนศึกไทยจำนวนไม่น้อยทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ตกอยู่ในกับดักแห่งอำนาจ บางคนมีอาจถอนตัวจากกับดักนั้น และถูกกับดักแห่งอำนาจทำลายชื่อเสียงและเกียรติยศของตนเองและวงศ์ตระกูลเสียจนเกือบหมดสิ้น แต่ก็ยังมีขุนศึกจำนวนมากหลายที่รักษาพรหมจรรย์แห่งทหารอาชีพไว้โดยครบถ้วน และโดยไม่ไขว่คว้าหาอำนาจเพื่อเป็นฐานแห่งการได้มาซึ่งทรัพย์สินศฤงคารส่วนบุคคล ขุนศึกอาชีพเหล่านี้มักจะจบชีวิตทหารด้วยความสงบสุข ตรงกันข้ามกับขุนศึกการเมืองที่มักจะจบชีวิตในกับดักแห่งอำนาจ

ในอดีตกาล สถานที่อันควรแก่การเป็นหลุมฝังศพของขุนศึก ก็คือ สนามรบ แต่สังคมมนุษย์ได้พัฒนามาจนถึงระดับที่สามารถระงับข้อพิพาทและความขัดแย้งระหว่างชาติ

และระหว่างเผ่าพันธุ์โดยสันติวิธีได้ ความจำเป็นในการทำสงครามได้ลดลงไปเป็นอันมาก สหประชากรมียุทธวิธีของขุณศึกส่วนใหญ่อีกต่อไป แต่สิ่งที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆก็คือ นัรบซึ่งจัดตั้งขึ้นและได้รับการติดอาวุธเพื่อปกป้องแผ่นดินแม่กลับใช้อาวุธนั้นในการยึดกุมอำนาจรัฐเพื่อประโยชน์ส่วนบุคคล หลุมฝังศพของขุณศึกเหล่านี้ก็คือ วัจนแห่งอำนาจ